

Dům dětí a mládeže Zastávka, příspěvková organizace

Kopečky 115, 664 84 Zastávka

e-mail: info@ddmzastavka.cz , tel.: 546429035, IČO: 75124211

č. j.: DDM/232/2025/KM

spisový/skartační znak: 1. 3 S5

Směrnice - Minimální preventivní program

Školní rok 2025/2026

Na základě ustanovení § 30, odst. 1) zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) v platném znění vydávám jako statutární orgán Domu dětí a mládeže Zastávka, příspěvková organizace (dále jen DDM) tuto směrnici. Směrnice je součástí organizačního řádu DDM

Strategie Minimální preventivní program (dále jen MPP)

„CÍLEM PRIMÁRNÍ PREVENCE JE ZVÝŠENÍ ODOLNOSTI DĚTÍ A MLÁDEŽE VŮČI SOCIÁLNĚ-PATOLOGICKÝM JEVŮM. PŘEDEVŠÍM VÉST DĚTI KE SPRÁVNÝM POSTOJŮM VŮČI ZÁTĚŽÍM A PROBLÉMŮM.“

Základním principem preventivní strategie uplatňované na DDM je výchova klientů ke zdravému životnímu stylu, k osvojení pozitivního sociálního chování a rozvoji osobnosti. V tomto smyslu vedou pedagogové volného času a externí pracovníci klienty k osvojování norem mezilidských vztahů respektujících identitu a individualitu klienta, a rozvíjejí zejména pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka, respekt k individualitě každého jedince, humánní a tolerantní jednání, jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince. Pedagogové a externí pracovníci se snaží vytvářet podmínky pro smysluplné využití volného času. Součástí MPP je také Program proti šikanování.

Řízení a realizace preventivních aktivit

Nárůst různých sociálně patologických jevů včetně zneužívání návykových látek v populaci mládeže a dětí školního věku se stává celospolečenským problémem.

Děti, které navštěvují ZŠ, patří k nejhroženější skupině. Proto je důležité zahájit primární prevenci právě v době základní školní docházky, poskytnout žákům co nejvíce informací nejen o drogové problematice /přiměřeně k věku žáků/, naslouchat jejich problémům, otevřeně s nimi hovořit i na neformální úrovni, posilovat jejich sebevědomí, rozvíjet sociální komunikaci a spolupráci.

Za realizaci Preventivního programu zodpovídá ředitel organizace, který koordinuje práci jednotlivých pedagogů a externích spolupracovníků. Ředitel se podílí na analýze současného stavu a zároveň na řešení jednotlivých problémů. O průběhu naplňování Preventivního programu informuje pedagogy a spolu s nimi pravidelně vyhodnocuje aktuální situaci v organizaci.

V zájmových útvarech se prevence zaměřuje na problematiku vytváření příznivého prostředí a výchovu ke zdravému životnímu stylu.

Vzdělávání

Hlavní podíl na dalším rozvíjení znalostí a dovedností související s prevencí sociálně patologických jevů spočívá v samostudiu všech pedagogů. Vzdělávání pedagogů bude odvislé od aktuální nabídky. Seznámení s Národní strategií (Primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019–2027).

V plánu domu dětí je naznačeno preventivní působení školského zařízení na klienty v těchto oblastech:

- I. Boj proti drogovým závislostem, alkoholismu a kouření.
- II. Ohrožování mravní výchovy mládeže, týrání a sexuální zneužívání dětí.
- III. Adaptace klientů a umění učit se, zdravý způsob života.
- IV. Volný čas a zájmové aktivity.
- V. Zneužívání virtuálních drog (počítače, televize a video) a patologické hráčství (gambling).
- VI. Šikanování, vandalismu a jiných forem násilného chování (např. divácké násilí apod.).
- VII. Xenofobie, rasismu, intolerance a antisemitismu.

I. Oblast protidrogové prevence, boje proti alkoholismu a kouření:

1. Prevenci zneužívání návykových látek chápat v kontextu sociálně negativních jevů, jako je šikanování, vandalství, brutalita, patologické hráčství, xenofobie apod.
2. Zahrnout problematiku nejenom zakázaných drog, ale i volných drog (alkohol a tabák), zaměřit se i na běžně dostupné tčkové látky (lepidla, plyny, aerosoly), pozornost věnovat i zneužívání léků.
3. Poskytnout rodičům základní informace týkající se drog, včetně postojů DDM k protidrogové problematice. Zajišťovat v případě potřeby poradenské služby specializovaných poradenských a preventivních zařízení pro studenty, rodiče a pedagogy.
4. Zajistit aktuální obměnu informačního panelu, kde budou důležité informace zpřístupněny všem klientům.

II. Ohrožování mravní výchovy mládeže, týrání a sexuální zneužívání dětí

Při rozpoznání daného problému zajistit včasné intervence zejména v případech:

- domácího násilí,
- týrání a zneužívání dětí, včetně komerčního sexuálního zneužívání,
- ohrožování mravní výchovy mládeže,

III. V oblasti zdravého životního stylu:

1. Zaměřit se na etické normy, jejichž dodržování je základním předpokladem normálního chodu společnosti. Vzhledem k tendencím mladých lidí upřednostňovat především svá práva a tvrdou kritiku směrem ke společnosti starších, seznamovat je především s povinnostmi, jejichž samozřejmým dodržováním vytváří člověk svou morální hodnotu v očích druhých.
2. Odstraňovat pocit „přetížení“ u klientů. Naučit je řešit stresové situace, řešit problémy formou her. Podnítit a motivovat jejich činnost ve volném čase – pohyb, doplňování vědomostí a dovedností využitelných v praxi – na základě forem vzdělávání uvedených v ŠVP. Zaměřit se na nové, neobvyklé, trendy, již vyzkoušené metody.
3. Vytvářet podmínky pro spolupráci s rodiči a osvětově působit na rodiče v oblasti zdravého životního stylu a v oblasti prevence problémů ve vývoji a výchově dětí a mládeže – osvětová činnost s rodiči na základě jejich spoluúčasti při volnočasových aktivitách. Osvětová činnost v podobě výukových programů. Téma programů je volena podle požadavků klientů, zpravidla škol.

IV. Volný čas a zájmové aktivity

Aktivity pro rodiče a veřejnost

- informovanost rodičů a klientů nenásilnou formou, která je založena na vytvoření dobré atmosféry
- nabídka propagačních materiálů o drogách
- seznámení rodičů s postupem DDM v případě problémů klientů s drogami (viz. příloha č. 1)
- informace pro rodiče:
 1. O drogách. Jak poznám, že moje dítě alkohol nebo drogy bere. (viz příloha č. 2)
 2. Doporučení rodičům, jejichž dítě má problémy s návykovými látkami. Čemu se vyhnout? (viz příloha č. 3)
 3. O šikaně. Definice pojmu. Varovné signály pro rodiče. Co tedy dělat? (viz příloha č. 4)

Aktivity pro klienty samotné

- pravidelná zájmová činnost
- příležitostná činnost – z větších akcí uvedme – turnaj ve stolním tenisu, karneval, Den dětí, Začarovaný les atd.
- táborová činnost
- odborná pomoc

V. Zneužívání virtuálních drog a patologické hráčství

Důsledně prosazovat zákaz jakýchkoliv hazardních her v DDM a jeho okolí nabídnutím jiných alternativ využití volného času.

VI. Oblast šikanování, vandalismu a jiných forem násilného chování

1. Pokusit se co nejdříve případný výskyt odhalit a účinně vyřešit.
2. Pokud se případ šikany vyskytne, snažit se vidět každý konkrétní případ zvenčí i zevnitř.
3. Spolupracovat s odborníky popř. i nestátními organizacemi zabývajícími se prevencí šikanování (kriminalisté pro mládež, sociální kurátoři, dětský psychiatr, spolupráce se základními školami i gymnáziem).

VII. Oblasti xenofobie, rasismu, intolerance a antisemitismu:

Důsledně potírat jakékoliv náznaky zejména rasismu a antisemitismu. Vysvětlovat nutnost soužití bez intolerance jako jedinou cestu soužití národů, národnostních menšin a lidí různého náboženského vyznání. Tomu odpovídající společné aktivity popř. projekty.

Informační nástěnka

V přízemí haly DDM je nástěnka věnovaná protidrogové prevenci, kde jsou vyvěšeny informační letáky, články a seznam zařízení věnujících se prevenci závislosti.

Realizace MPP a spolupráce s ostatními školami a pedagogickými i nepedagogickými pracovníky

Na realizaci minimálního preventivního programu se podílíme ve spolupráci s vedením škol a jejich koordinátory pro tuto činnost a to na základě domluv a koordinování přednášek nebo vystoupení.

Dle možností a zájmu zajišťovat odborníky z oblasti protidrogové prevence.

Uplatňovat především diferencované přístupy zejména ve vztahu k věku a osobnostním zvláštnostem cílových skupin.

Minimální preventivní program pravidelně jednou ročně vyhodnocovat a sledovat i jeho celkovou účinnost a průběh.

Za realizaci Minimálního preventivního programu zodpovídá metodik prevence - koordinátor.

O průběhu naplňování Minimálního preventivního programu metodik prevence informuje ředitele DDM a vyhodnocuje aktuální situaci.

S vytvořením programu jsou seznámeni všichni externí i interní pedagogičtí pracovníci, a to prostřednictvím pedagogických porad a nástěnky věnované protidrogové prevenci. Ostatní pracovníci DDM jsou rovněž s tímto programem seznámeni a v rámci svých možností působí kladným příkladem na děti.

Minimální preventivní program je umístěn na veřejné informační nástěnce a internetových stránkách.

Většina pedagogů i externích pracovníků spolupracuje na realizaci MPP v rámci různých forem trávení volného času, které dle ŠVP na DDM fungují. Spolupráce probíhá na základě informací od pedagogů škol, kteří jsou zároveň externími pracovníky DDM z různých míst výkonů, kde působíme, dále komunikace mezi pracovníky navzájem. Informace putují k nám také na základě důvěry dětí ke svým vedoucím kroužků.

Spolupráce s rodiči, odborníky a ostatními institucemi

Spolupráce a výměna informací probíhá s rodiči a zákonnými zástupci našich klientů.

V rámci protidrogové prevence jsme v kontaktu s okresní pedagogicko-psychologickou poradnou v Brně, kde sídlí naše protidrogová koordinátorka Mgr. Lenka Cupalová.

Spolupracujeme také s dětskou lékařkou a okresní hygienickou stanicí. Kontakty na výše uvedené osoby a zařízení a kontakty na poradny, linky bezpečí a organizace, zabývající se prevencí závislostí jsou přístupné na nástěnce věnované této problematice.

V rámci činnosti DDM spolupracujeme s okolními školami (Zastávka, Zbýšov, Zakřany, Příbram na Moravě), gymnáziem v Zastávce, s TJ Čechie Zastávka, SDH Zastávka a v neposlední řadě s našim zřizovatelem Obcí Zastávka.

Přílohy:

1. Postup při selhávání opatření
2. Informace pro rodiče – rozpoznání užívání drog
3. Doporučení rodičům, jejichž dítě má problémy s návykovými látkami
4. Program proti šikanování
 - 4.1. Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování
 - 4.2. Stádia šikanování
 - 4.3. Doporučená literatura z oblasti školního šikanování
 - 4.4. Příklady šikanování
 - 4.5. Informační leták pro žáky
 - 4.6. Krizový scénář
 - 4.7. Šikana zaměřená na učitele
 - 4.8. Důležitá telefonní čísla a adresy

Tato směrnice nabývá účinnosti od 1. 9. 2025 a nahrazuje minimální preventivní program ze dne 30. 8. 2024

V Zastávce dne 30. 8. 2025

Mgr. Michal Kříž
ředitel DDM

Při selhání preventivních opatření školského zařízení

1. **V případě podezření na zneužívání návykových látek:**
 - provést diskrétní šetření a pohovor s účastníkem
2. **při důvodném podezření:**
 - okamžité kontaktování rodičů event. zákonných zástupců účastníka
 - při negativní a nespolupracující reakci rodiny uvědomit sociální odbor
3. **Při průkazném zjištění zneužívání návykových látek ve školském zařízení nebo v případě, že účastník je prokazatelně ovlivněn drogou (i alkoholem) v době konání akce ředitel školského zařízení nebo pracovník organizace pověřený dle pokynu ministra:**
 - kontaktuje zdravotnické zařízení a zároveň uvědomí rodiče, popř. zákonné zástupce
 - uvědomí ŠÚ
4. **V případě dealerství nebo podezření na porušení § 217 trestního zákona (ohrožení mravní výchovy dítěte) nebo zanedbání povinné péče:**
 - uvědomí oddělení péče o dítě, odd. sociální prevence sociálního odboru OÚ
 - oznámí věc Policii ČR

INFORMACE PRO RODIČE - JAK POZNÁM, ŽE MOJE DÍTĚ ALKOHOL NEBO DROGY BERE?

- Změnila se osobnost Vašeho dítěte v poslední době v nějakém významném ohledu?
- Má časté výkyvy nálad?
- Straní se Vás? Je zlostný nebo depresivní?
- Tráví hodně času ve svém pokoji sám?
- Ztratil zájem o školu a o vyučování, případně další aktivity, např. sport?
- Zhoršil se jeho prospěch?
- Přestal trávit čas se starými kamarády? Přátelí se s dětmi, které se Vám nelíbí? Nesvěřuje se a nemluví o tom, kam chodí a co dělá?
- Máte pocit, že se Vám doma ztrácí peníze nebo věci (peníze potřebné na alkohol a drogy) nebo máte pocit, že má víc peněz, než byste očekávali (peníze získané z prodeje drog)?
- Reaguje nepřiměřeně, když s ním mluvíte o alkoholu a o drogách nebo se snaží změnit téma?
- Lže nebo podvádí?
- Pozorujete fyzické příznaky užívání drog nebo alkoholu? Rozšířené nebo zúžené zornice? Nejasné vyjadřování a myšlení?
- Ztratilo Vaše dítě zájem o koníčky? Ztratilo motivaci, nadšení a vitalitu?
- Našli jste někdy důkazy užívání drog nebo alkoholu, prášky, lahve?
- Zhoršil se vztah dítěte k členům rodiny?
- Zdá se Vaše dítě být nemocné, unavené a protivné ráno, po možném užití drog předešlý den?
- Přestalo se Vaše dítě o sebe starat, změnil se jeho styl oblečení?
- Zdá se být méně soustředěný?

DOPORUČENÍ RODIČŮM, JEJICHŽ DÍTĚ MÁ PROBLÉMY S NÁVYKOVÝMI LÁTKAMI

A. Co dělat

Jestliže je dítě pod vlivem drog a hrozí otrava, **neváhejte zavolat lékaře**. Používání drog není trestné, a dítěti proto žádný soudní postih nehrozí. S dítětem pod vlivem drog nemá smysl se hádat. Vážný rozhovor odložte na pozdější dobu.

- Nespoléhejte na zázračné okamžité řešení, ale spíše na dlouhodobou výchovnou strategii. Jejím základem je **nepodporovat a neusnadňovat pokračující braní drog, naopak odměňovat každou změnu k lepšímu** a povzbuzovat k ní. To, že taková strategie nepřináší vždy okamžitý prospěch ještě neznamená, že je neúčinná. Může se totiž jednat o příliš velký problém, jehož řešení vyžaduje více času a spojenců.
- Získejte důvěru dítěte a naslouchejte mu. To je těžké, zvláště když říká a hlavně dělá z hlediska rodičů nesmysly, a když hájí hodnoty pro rodiče nepřijatelné. **Vyslechnout dítě ale ještě neznamená přistupovat na jeho stanovisko.**
- Naučte se s dítětem o alkoholu a drogách mluvit. **Bude-li dítě nějakou drogu obhajovat, vyslechněte ho, ale opatřete si protiargumenty.**
- Uvědomte si své možnosti. Dítě, které bere drogy nebo pije, bývá většinou nezralé a neschopné se o sebe postarat. **Může tisíckrát pohrdat názory rodičů, ale většinou si nedokáže opatřit základní prostředky k životu. V tom je Vaše šance a síla.** Určitou základní péči jste sice povinni nezletilému dítěti poskytnout, ale mělo by cítit, že Vaše péče je jiná, když se chová rozumně a když ne. Cílem je, aby dítě pochopilo, že skutečná samostatnost předpokládá schopnost se o sebe postarat.
- Vytvořte zdravá rodinná pravidla. **Dítě by mělo vědět, jaké předvídatelné důsledky bude mít jeho jednání.** Mělo by mu být jasné, že je výhodnější, když se bude chovat přijatelně.
- **Jestliže dospívající není ochoten ke změně, měl by nést důsledky.** To se samozřejmě netýká situací, kdy je ohrožen život, např. při předávkování. (Teprve až vážné problémy, které drogy způsobí, jsou často důvodem k léčbě a změně).
- Předcházejte nudě. **Musíte počítat s tím, že může být nutné trávit v prvním období s dítětem mnohem více času.** Měli byste mít přehled, kde je, co dělá, zamyslet se nad jeho denním programem a životním stylem.
- **Pomozte mu se odpoutat od nevhodné společnosti.** To má pro překonání problému často podstatný význam. Jestliže Vám potomek tvrdí, že si s lidmi, se kterými dříve bral drogy, chce jenom pobýt nebo si povídat, buď lže, nebo podceňuje nebezpečí. Někdy je možné uvažovat i změně prostředí.
- **Posilujte sebevědomí dítěte.** Najděte a udržujte křehkou rovnováhu mezi kritickým postojem vůči chování dítěte ("nelíbí se nám, že bereš drogy") a respektem vůči jeho osobnosti a lásce k němu ("vážíme si tě jako člověka a záleží nám na tobě"). Je to těžké, je to však nutné. Stejně **nutné je i oceňovat třeba drobné pokroky a změny k lepšímu.** Je také třeba vidět silné stránky dítěte, jeho možnosti a dobré záliby, které má možná z předchozí doby a na které se dá navázat.
- **Spolupracujte s dalšími dospělými.** Velmi důležitá je spolupráce v rodině. Rodiče by se měli ve výchově problémového dítěte dokázat domluvit. Jenom tak totiž nebude dítě uzavírat spojení s tím rodičem, který mu právě víc povolí. Důležitá je i spolupráce v rámci širší rodiny (babička), spolupráce s léčebnými zařízeními, školou, případně dalšími institucemi. Často až vážně míněná hrozba ústavní výchovy, nebo hrozba ohlášení krádeže v domácnosti na policii mohou přimět dospívajícího přijmout léčbu.
- Osvědčuje se také, když rodiče dětí s těmito problémy spolu hovoří v rámci skupinové terapie nebo svépomocné organizace. Dokáží se navzájem pochopit a předávají si užitečné zkušenosti.

- Buďte pro dítě pozitivním modelem. K tomu je nutné, abyste myslel i na své zdraví a svoji tělesnou a duševní kondici a abyste měl své kvalitní zájmy.
- **Neváhejte vyhledat profesionální pomoc pro sebe, jestliže dítě odmítá.** V případě manželských nebo partnerských problémů se můžete např. obrátit na poradnu pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy. Pamatujte, že zvládnutím problémů zvyšujete i šanci na ovlivnění dítěte.
- Přístup k dítěti, které má problémy s alkoholem nebo jinou drogou, shrnuje anglické slovo "tough love". V češtině to znamená "tvrdá láska". Myslí se tím dobrý vztah k dítěti, snaha mu pomoci, ale zároveň cílevědomost a pevnost.

B. Čemu se vyhnout

Nepopírejte problém. Zbytečně by se tak ztrácel čas a rozvíjela se závislost na návykové látce.

- **Neskrývejte problém.** Někdo se za takový problém stydí a tají ho. Aby se dokázal v situaci lépe orientovat a citově i rozumově ji zvládat, měl by si naopak o problému s někým důvěryhodným a kvalifikovaným pohovořit. Měl by také hledat spojení.
- **Neobviňujte partnera.** Na to, abyste si vyřizovali s druhým rodičem dítěte staré účty a navzájem se obviňovali, není naprosto vhodná doba. Minulost se změnit nedá, budoucnost naštěstí často ano.
- Nehleďte v dítěti zneužívajícím drogy spojení proti druhému rodiči.
- **Nezanedbávejte sourozence dítěte** zneužívajícího alkohol nebo jiné drogy. Sourozenci problémového dítěte jsou více ohroženi, problémem v rodině trpí a Vaši péči a Váš zájem potřebují.
- **Nezanedbávejte bezpečnost dalších lidí v domácnosti,** zejména malých dětí. Člověk pod vlivem alkoholu nebo drog jim může být velmi nebezpečný, i když by jim za normálních okolností neublížil. Je také třeba myslet na to, aby se drogami, které dospívající domů přinesl, neotrávil další sourozenec.
- **Nefinancujte zneužívání drog a neusnadňujte ho.** S tím souvisí i to, aby rodina zabezpečila cenné předměty a nenechala se okrádat. Krádež nemusí uskutečnit samotné dítě, ale jeho "kamarádi", kterým dluží za drogy. Jestliže začalo dítě zneužívat pervitin nebo opiáty bývá otázkou času, kdy se začnou ztrácet peníze a cenné předměty. Nejde tu jen o majetek, ale také o okolnost, že ukradený majetek slouží špatné věci - totiž rozvoji závislosti. Argument, že by si dítě opatřilo prostředky jinak, např. prostitucí nebo krádežemi, neobstojí. Pokud bude závislost pokračovat, je pravděpodobné, že k tomu dojde stejně.
- **Nedejte se vydírat.** Vyhrožování fetováním, útekem, prostitucí nebo sebevraždou je častým a oblíbeným způsobem vydírání rodičů. Ano, všechna tato rizika u závislých na drogách existují. Tím, že rodiče pod jejich tlakem ustupují, ovšem riziko nesnižují, ale zvyšují.
- **Nevyhrožujte něčím, co nemůžete nebo nechcete splnit.**
- **Vyhněte se fyzickému násilí.** Fyzické násilí většinou nevede k cíli. Často jen živí v dítěti pocit ukřivděnosti, vede k sabotování snah rodičů a k útekům.
- **Nejednejte chaoticky a impulzivně.**
- **Nevěřte tvrzení, že má dospívající drogy pod kontrolou,** případně, že snižuje dávky a že drogu brzy vysadí. Buďte připraveni na to, že dříve či později pravděpodobně přijde krize. Využijte ji a trvejte na změně životního stylu, případně na nějaké skutečně účinné formě léčby, jestliže není dospívající schopen zvládnout problém sám.
- **Do nekonečna neustupujte.** Požadavek, aby lidé, kteří berou drogy, do vašeho bytu nechodili, je rozumný.
- Nedělejte zbytečně "dusno". Parta a nevhodní přátelé by se tím stávali pro dítě ještě přitažlivější.
- **Nezabouchněte dveře navždy.** I když dítě odejde, je dobré být připraven mu pomoci, pokud přijme určité podmínky.

- Neztrácejte naději. **Vaším tichým spojencem je přirozený proces zrání.** I hrozivý problém se mnohdy podaří úspěšně zvládnout.

Program proti šikanování

Obecná ustanovení

Cílem programu je upozornit na závažnost šikanování, poskytnout pedagogickým pracovníkům základní informace o jeho projevech a napomoci hledat řešení těchto specifických problémů.

1. Charakteristika šikanování

- (1) Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat účastníka, případně skupinu účastníků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině účastníků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování účastníka či účastníků jinou skupinou účastníků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti.
- (2) Šikanování se ve své zárodečné formě vyskytuje prakticky na všech školách a školských organizacích. Pocit bezpečí každého jedince a jeho začlenění do kolektivu je základní podmínkou vytváření produktivního prostředí a dobrého sociálního klimatu kroužku a školského zařízení. Všechny školy a školská zařízení mají povinnost předcházet všem náznakům násilí a šikanování. Šikanování v jakékoli formě a podobě nesmí být pracovníky školy akceptováno. Samotní pedagogičtí pracovníci nesmí svým jednáním s některými účastníky a chováním vůči nim podněcovat zhoršování vztahů směřující k šikanování těchto účastníků jejich spolužáky.

2. Projevy šikanování

- (1) Šikanování má ve svých projevech velice různou podobu. Mezi základní formy šikany patří:
 - Verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí ICT technologií).
 - Fyzická šikana, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti).
 - Smíšená šikana, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.).
- (2) Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti a v některých opravdu závažných případech může nabýt i rysy organizovaného zločinu. Příklady šikanování jsou uvedeny v příloze.

3. Odpovědnost školského zařízení („dále jen škola“)

- (1) Škola má jednoznačnou odpovědnost za účastníky vzdělávání. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 5651/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a

souvisejících aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Z tohoto důvodu musí pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

- (2) Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění (dále jen trestných činů) vydírání (§ 235), omezování osobní svobody (§ 213), útisku (§ 237), ublížení na zdraví (§ 221-224), loupeže (§ 234), násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (zvláště § 197a), poškozování cizí věci (§ 257), znásilnění (§ 241), kuplířství (§ 204) apod.
- (3) Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu (§168, 167 trestního zákona). V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např. nadřizování (§ 166 tr. zákona) či schvalování trestného činu (§165 tr. zákona), v krajním případě i podněcování (§ 164 tr. zákona). Skutkovou podstatu účastenství na trestném činu (§ 10 tr. zákona) může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu např. tím, že ponechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími účastníky apod.

4. Škola v prevenci šikanování

- (1) Základem prevence šikanování a násilí na školách je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi účastníky (a mezi účastníky a pedagogy). Školy a školská zařízení při efektivní realizaci prevence šikanování usilují o vytváření bezpečného prostředí a za tím účelem:

- podporují solidaritu a toleranci,
- podporují vědomí sounáležitosti
- posilují a vytváří podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy
- uplatňují spolupráci mezi dětmi a rozvíjí jejich vzájemný respekt
- rozvíjí jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince.

- (2) Ředitel školy odpovídá za systémové aktivity školy v oblasti prevence šikanování a násilí.

Ředitel zejména:

Zajistí vzdělávání pracovníků (pedagogických i nepedagogických) v akreditovaných kurzech k problematice šikanování. Vzdělávání pedagogických pracovníků se řídí § 10 vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění vyhlášky č. 412/2006 Sb. Vzdělávání školního metodika prevence ve specializačním studiu se řídí § 9 vyhlášky č. 317/2005 Sb.

Zajistí v souladu s pracovním řádem dohled pedagogických pracovníků nad účastníky zejména ve škole v časech, kdy neprobíhá přímá výuka a účastníci jsou v prostorech organizace. Především v prostorách, kde k šikanování již došlo nebo kde by k němu mohlo docházet.

Zajistí, aby všichni účastníci i pedagogičtí pracovníci byli seznámeni s negativními důsledky šikanování, a to jak pro jeho oběti a pachatele. Za zvlášť nebezpečnou je třeba považovat tendenci podceňovat počáteční projevy šikanování.

- (3) Pedagogičtí pracovníci vedou důsledně a systematicky účastníky zájmového vzdělávání k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektujících identitu a individualitu žáka. Pomáhají rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka.

Všichni pedagogičtí pracovníci by měli vnímat vztahy mezi účastníky a atmosféru v třídních kolektivech, kde působí, jako nedílnou a velmi důležitou součást své práce. Vztahy a chování pedagogických i nepedagogických pracovníků vůči sobě a vůči účastníkům, ovlivňují chování účastníků.

- (4) Ve vnitřním řádu jsou stanoveny sankce.

5. Program proti šikanování

(1) Na tvorbě a realizaci programu se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci školy. Koordinace jeho tvorby patří ke standardní činnosti pověřeného pracovníka. Ten podle potřeby spolupracuje s metodikem prevence v PPP. Za realizaci a hodnocení programu je odpovědný ředitel DDM.

(3) Cílem programu je vytvořit ve škole bezpečné, respektující a spolupracující prostředí. Důležité je zaměřit se na oblast komunikace a vztahů mezi účastníky, a to bez ohledu na to, zda tam k projevům šikany již došlo či ne. Současně je třeba stanovit smysluplnou strukturu programu.

(4) Hlavní součástí programu je krizový plán, který eliminuje či minimalizuje škody v případě, že k šikanování ve školním prostředí dojde. Měly by z něj jednoznačně vyplynout kompetence jednotlivých osob a specifický postup a způsob řešení. Konkrétně je nutné rozpracovat dva typy scénářů:

První zahrnuje situace, které škola zvládne řešit vlastními silami. Do této skupiny patří postupy pro počáteční stádia šikanování a rámcový program pro řešení zárodečného stádia šikanování.

Druhý zahrnuje situace, kdy škola potřebuje pomoc z venku a je nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi (viz čl. 9) a policií. Sem patří řešení případů pokročilých a nestandardních šikan, např. výbuchu skupinového násilí vůči oběti.

(5) S krizovým plánem jsou vždy na začátku školního roku, zpravidla na třídních schůzkách, prokazatelně seznámeni účastníci (přiměřeně jejich věku) a jejich zákonní zástupci.

6. Postupy řešení šikanování

(1) Odhalení šikany bývá obtížné. Významnou roli při jejím zjišťování hraje strach, a to nejen strach obětí, ale i pachatelů a dalších účastníků. Strach vytváří obvykle prostředí „solidarity“ agresorů i postižených.

(2) Účinné a bezpečné vyšetření šikany vychází z kvalifikovaného odhadu stadia a formy šikanování. Existuje rozdíl mezi vyšetřováním počátečních a pokročilých stádií šikanování. Jednotlivá stádia jsou blíže popsána v příloze č. 2 Stádia šikanování.

(3) Metody vyšetřování šikanování:

Pro vyšetřování počáteční šikany (se standardní formou) lze doporučit strategii v těchto pěti krocích:

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi.
2. Nalezení vhodných svědků.
3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).
4. Zajištění ochrany obětem.
5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.

Pokročilá šikana s neobvyklou formou – výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování, vyžaduje následující postup:

1. Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti.
2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
4. Pokračující pomoc a podpora oběti.
5. Nahlášení policii.
6. Vlastní vyšetřování.

(4) V rámci první pomoci je nutné při pokročilých, brutálních a kriminálních šikanách

spolupracovat s dalšími institucemi a orgány, a to zejména s pedagogicko-psychologickou poradnou, střediskem výchovné péče, orgánem sociálně právní ochrany dítěte, Policií ČR.

Pedagogičtí pracovníci jsou seznámeni s informací MŠMT ČR č.j.: 25 884/2003-24 *Spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané*.

(5) V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat jí péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického centra nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

(7) Podrobnější informace k článkům 5 a 6 jsou v příloze č. 3 Doporučená literatura.

(8) V příloze č. 6 je charakterizován krizový plán.

7. Výchovná opatření

(1) S agresorem budeme dále pracovat (jeho náhled na vlastní chování, motivy, rodinné prostředí). V případě potřeby mu zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

(2) Pro potrestání agresorů lze užít i následující běžná výchovná opatření:

- Napomenutí účastníka.
- Vyloučení ze zájmového vzdělávání.

(3) Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina).

8. Spolupráce s rodiči

Pokud rodiče informují školu o podezření na šikanování, je za odborné vyšetření záležitosti zodpovědný ředitel školy. Při nápravě šikanování je potřebná spolupráce vedení školského zařízení a dalších pedagogických pracovníků, jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora. Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací. Je nutné předem informovat rodiče o tom, co dělat v případě, když se dozvědí o šikanování.

9. Spolupráce se specializovanými institucemi

Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy s dalšími institucemi a orgány. Zejména:

- v resortu školství – s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry,
- v resortu zdravotnictví – s pediatrií a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie,
- v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou),
- případně s NNO specializujícími se na prevenci a řešení šikany.

(2) Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitel školy oznámí tuto skutečnost Policii ČR.

(3) Ředitel školy oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví účastníka. Pokud účastník spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.

10. Selhání školy v řešení šikany

(1) V případech podezření nebo již prokazatelných projevů šikany, které nejsou bezodkladně a uspokojivě řešeny v pravomoci pedagogických je zcela na místě obrátit se na ředitele školského zařízení.

Pokud se však projeví nečinnost i ze strany ředitele, je možné jednat v této záležitosti se zřizovatelem školy nebo podat stížnost na školu České školní inspekci. Stížnost podaná písemně, osobně nebo v elektronické podobě se přijímá ve všech pracovištích ČŠI.

Stížnost je možné adresovat příslušnému inspektorátu ČŠI, samozřejmě je možno podat stížnost i na ústředí tzn. na adresu: Fráni Šrámka 37, 150 21 Praha 5, resp. elektronicky na adresu posta@csicr.cz.

(2) Současně je potřebné v odůvodněných případech zajistit oběti šikanování pomoc psychologa, speciálního pedagoga (etopeda) popřípadě jiného specialisty.

Závěr

Jednotlivé části projektu budou kontrolovány ředitelem a vyhodnocovány na poradách.

PP je otevřený dokument, který je možné upravit podle aktuální situace,. V případech, kdy selže prevence ve škole, a vyskytnou se účastníci, kteří budou podezřelí ze zneužívání návykových látek, dealerství...apod., bude přistoupeno k opatřením:

- Individuální pohovor se účastníkem, podle zjištěných informací pak spolupráce s rodinou
- Řešení ve spolupráci s OPPP
- Uvědomění sociálního odboru, policie
- Seznámení s metodickým pokynem proti šikaně (z roku 2016)

V Zastávce 24. 8. 2023

Projednáno pedagogickou radou dne 30. 8. 2023

Tento program nabývá účinnosti dne 4. 9. 2023

Mgr. Michal Kříž
ředitel DDM

Příloha č. 4.1.

Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování

Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být např.:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.
- (Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přizpůsobovací konflikty nejsou vzácností!)

Přímé znaky šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávislným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Rodiče žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali těchto možných příznaků šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by se telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.

- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma kradе peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Příloha č. 4.2.

Stádia šikanování

Motto: Školní šikanování je nemoc skupinové demokracie a má svůj zákonitý vnitřní vývoj.

První stadium se v podstatě odehrává v jakékoli skupině. Všude je někdo neoblíbený nebo nevlivný, na jehož úkor je prima si dělat „legrácky“. Pak to ale jde dál, skupina si najde jakéhosi otloukánka. Třetí stadium už je klíčové. Vydělí se jádro útočníků a systematicky začne šikanovat nejvhodnější oběti. Do této chvíle lze věci jasně řešit. Následně ale dojde k bodu zlomu, kdy se šikanování stane nepsaným zákonem i pro opravdu slušné děti a celá skupina se stává krutou. V pátém stadiu – totalitě – se stane šikanování skupinovým programem.

Michal Kolář

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, sprádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odraňují nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „vírem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

Stadia šikanování podle Michala Koláře, 1990, 1996, 1997, 2000 aj.

Příloha č. 4.3.

Doporučená literatura z oblasti školního šikanování

Kolář, M. (2001, 2005). Bolest šikanování. Praha: Portál.

Kolář, M. (1997, 2000). Skrytý svět šikanování ve školách. Praha: Portál.

Kolář, M. (2005). Školní násilí a šikanování. Ostrava: CIT, Ostravská univerzita.

Kolář, M. (Ed.) (2004). Školní šikanování. Sborník z první celostátní konference konané v Olomouci na PF UP 30.3.

Kolář, M. (2003). Specifický program proti šikanování a násilí ve školách a školských zařízeních. Praha: MŠMT ČR.

Parry, J., Carrington, G. (1997). Čelíme šikanování: sborník metod. Praha, IPPP.

Říčan, P. (1995). Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál.

Časopisy

Kolář, M. (2007). Český školský program proti šikanování. Perspektivy. In: Sociálna prevencia. Bratislava: Národné osvetové centrum.

Kolář, M. (2007). Český školní program proti šikanování. Právo a rodina č.3/2007

Kolář, M. (2006). Jak na šikanu? Psychologie dnes 2 (12), 16-18

Kolář, M. (2005). Devět kroků při řešení počáteční šikany aneb pedagogická chirurgie. Prevence 7 (2), 3-7.

Kolář, M. (1998). Soudce Lynch na českých školách? Vyšetřování a léčba specifických typů šikan; in Sborník „Prevence šikanování ve školách“, Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, Praha.

Příloha č. 4.4.

Příklady šikanování

1. Případ: Zpověď oběti počátečního stadia šikanování (doslovný přepis)

- nadávaj mi
- dělaj mi naschvály
- maj na mne poznámky když přijdu po nemoci
- rejpať do mne
- když se učitel rozhoduje koho vyzkoušet tak mu poraděj mne
- když nejsem ve škole říkaj učitelům, co není pravda
- když něco provedou, snaží se to svalit na mne
- když se učitel zeptá jestli někdo má tahák, hned se všichni ozvou, že mám já
- vo hodině, když písemma, tak zničeho nic se ozve abych neopisoval
- všichni maj strašnou radost když dostanu špatnou známku
- když jsem služba, tak všichni udělaj ve třídě nepořádek
- nepouští mne mezi sebe když si povídají
- když si řeknu o sešit tak řeknou, že ho nemají dopsanej a pak ho pučej někomu jinýmu
- ve frontě na oběd mne předbíhají
- když je ve třídě smrad tak hned řeknou že jsem si prd
- povyšujou se nade mne
- Nic mi nepučej
- když něco udělám, hned to všem řeknou
- plivnou mi na židli a na všechny ostatní, abych si nemohl najít jinou
- na výtvarce si ode mne vezmou štětec a nic mi neřeknou a maj z toho strašnou srandu, když ho hledám
- když v matice někdo počítá na tabuli, tak mu raděj a řeknou mu i výsledky. Ale mně ne. Když už mi poraděj, tak špatně
- někdy mi tašku zamknou do skříně a říkaj že od ní nemaj klíč
- když se učitel zeptá kdo chybí tak místo mého jména řeknou nějakou nadávku

2. Případ: „Premiantka třídy“ – za určitých okolností se může stát obětí šikany kterékoliv dítě.

Půvabná třináctiletá dívka, premiantka třídy závodně hrající tenis, se stala terčem kritiky a nemilosti skupiny spolužáků. Nedokázala se zapojit do společné zábavy, snad působila poněkud křečovitě a byla příliš orientována na výkon. To však neopravňovalo zdatného a oblíbeného chlapce, aby jí dlouhodobě fyzicky ubližoval. Jelikož ale ona byla zdatná a odvážná dívka, pokoušela se mu někdy postavit a vrátit mu způsobené příkoří, ovšem proti jeho brutalitě neměla šanci. Schytala od něj tvrdé rány a kopance. Nikdo se jí nezastal. Po takovém střetu často plakala. Rodiče a učitelé se nikdy o jejím trápení nedověděli. Obětí agresivity tohoto „gentlemana“ se krátkodobě staly dvě další dívky s výborným prospěchem.

Po příchodu nového žáka, který byl jednoznačně nejsilnější a přitom povahově mírný a jemný, násilí zmíněného chlapce ustalo.

Je zajímavé, že dívka, která se mi s tímto příběhem svěřila a kvůli níž jsem navázal spolupráci s mimořádně obětavou výchovnou poradkyní, si po delší době téměř na nic nevzpomněla. Její bolestivé vzpomínky byly vytěsněny mimo vědomou oblast.

Příloha č. 4.5.

Informační leták pro žáky

Nikdo nemá právo druhému ubližovat!

Spolužáci se k tobě chovají nepřátelsky, ubližují ti a ty nevíš, jak dál.

Víš o někom, kdo je šikanován, a je ti ho líto.

PŘEKONEJ STRACH A ZAJDI ZA UČITELEM, KTERÉMU DŮVĚŘUJEŠ (ŠKOLNÍM METODIKEM PREVENCE, ŠKOLNÍM PSYCHOLOGEM, VÝCHOVNÝM PORADCEM).

Co je to šikanování?

Za šikanování se považuje to, když jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš ubránit, dělá, co ti je nepříjemné, co tě ponižuje, nebo to prostě bolí. Strká do tebe, nadává ti, schovává ti věci. Ale může ti znepríjemňovat život i jinak. Pomlouvá tě, intrikuje proti tobě, navádí spolužáky, aby s tebou nemluvili a nevěřili ti.

Později se otravování života stupňuje a zdokonaluje. Nastupuje fyzické násilí (bití, krádeže a poškozování věcí). Šikanování je vážná věc a v řadě případů bývá trestným činem.

Proč bývá člověk šikanován?

Není to proto, že by byl špatný, nebo proto, že by si to nějak zasloužil. Chyba není v něm, ale ve špatných vztazích mezi některými spolužáky. Převládá v nich bezohlednost a násilí.

Jak se můžeš bránit?

Když se ptali jednoho zoufalého žáka, proč o svém trápení neřekl rodičům, odpověděl: „Já nevím, když přijdu domů, tak se na to snažím nemyslet. A doufám, že už to bude lepší.“ Myslet si, že to bude lepší, je omyl. Nikomu nic neříct, je strkání hlavy do písku, které situaci jenom zhoršuje. Nevzdávej to a udělej následující:

- Obrat' se na učitele, kterému důvěřuješ. Může ti skutečně pomoci, bude ti věřit a neprozradí tě.
- Svěř se svým rodičům.
- V případě, že nenajdeš odvahu říct to ani svým rodičům, zavolej na pražskou Linku bezpečí, telefon 800 155 555 nebo 116 111. Bezplatně můžeš telefonovat z celé republiky. Nepotřebuješ k tomu peníze ani telefonní kartu. Tito lidé ti budou věřit, protože nejsi sám, komu se něco podobného děje.

Příloha č. 4.6.

Krizový scénář

(zpracování dle R. Ježkové)

Počáteční stádium

Jak postupovat při objevení problému

(informací od rodičů, žáků, vlastním pozorováním):

- nahlášení: třídní učitel (TU), školní metodik prevence (ŠMP), výchovný poradce (VP) – zvolí strategii řešení

Pravidlo: CHRAŇTE ZDROJ INFORMACÍ!!

1. krok – Odhad závažnosti onemocnění informovat ŠMP, VP, (popř. TU) – dále v textu ŠMP, VP a TU

- velmi důležité je určit, jestli daný problém vyřeším (je to moje?) anebo jestli už problematika patří odborníkům (počáteční stádium, pokročilé stádium, neobvyklá forma šikanování – lynč)

4 kritéria:

- a) způsob chování a vypovídání obětí a svědků, je to moje pokud jsou otevření, ochotní pomoci a nesouhlasí se špatným chováním (viz tabulka),
- b) závažnost a četnost agresivních projevů,
- c) čas – jak dlouho šikanování trvá,
- d) počet agresorů a obětí.

Oznámení vedení školy, nástin řešení a vymezení rolí (kdo, co bude dělat – jednotný postup).

2. krok – Rozhovor s informátory a obětí provádí ŠMP + VP - kabinet

- rozhovor s informátory (rodič, kamarád, kolega – kdokoliv kdo na problém upozorní)
- nereagovat obranně
- nezpochybňovat
- důležité je chránit zdroj a obsah informací!
- dostanu-li signál od kohokoli – začnu třídu pozorovat (přímé varovné signály – ověřování informací)
- důležitá je empatie – nedávat rady, jen vnímat i jakoukoli „scifi“ výpověď, VŽDY ověřit
- po odchodu informátora si vše zapsat
- rozhovor s obětí
- ! rozhovor musí být proveden tak, aby o něm ostatní nevěděli – možná pomsta agresorů
- nereagovat obranně
- nezpochybňovat
- empatie, otevřenost
- důležitá je empatie – nedávat rady, jen vnímat i jakoukoli „scifi“ výpověď ověřit
- neslibovat něco, co nemůžu splnit
- důležité je vše si zapsat pro další potřebu

3. krok – Nalezení vhodných svědků ŠMP, VP, TU

- spolupráce s informátory a oběťmi – vytipování svědků
- důležité jsou žáci, kteří sympatizují s obětí (sympatie x nesympatie obětí)
- ! nevybíráme si podle svých sympatií a podle jejich chování
- výslech svědků nejlépe mezi čtyřma očima (např. po vyučování, požádat o odnesení pomůcek do kabinetu), aby ostatní nevěděli (ochrana obětí)

4. krok – Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky

- rozhovory individuálně!
- nesmí se konfrontovat oběti s agresorem, ani jejich zákonní zástupci-přecházení konfliktu! – viz trojrozměrný pohled – šikana jako závislost
- konfrontace svědků (ale i tak max. 2 spolu) – pouze při protichůdných informacích! OPATRNĚ!

5. krok – Ochrana oběti

- zvýšená pozornost ve školním klimatu (třídním)
- zpřísnit dozory (ošetřit pohyb dětí na záchodech, cestě do školy) a časté nahlížení do třídy o přestávce (nenápadně)
- po dobu šetření je možné se souhlasem vedení nechat oběť doma,
- doporučit rodičům odborníka v PPP nebo v SVP, či v jiné instituci zabývající se touto problematikou,
- praktický lékař.

6. krok – Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi

- vnější obraz šikanování! (popis nemocného čili patologického chování)
- nutnost poskládané mozaiky informací, (důkazy, musím mít jistotu o tom, co se ve třídě děje – vztahy)
- konfrontace A – A (při rozporuplnosti informací – opět max. 2)

2 linie – rozdělení řešení: Linie Agresor a linie Oběť

7. krok – výchovná komise –

- za účasti vedení školy + metodik prevence + výchovný poradce + třídní učitel + rodič + odborník = seznámení s problémem (postihy agresorů – odkaz na Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, čl. 5 – výchovná opatření)

- Nástin struktury výchovné komise:

- Úvod, přivítání – vedení školy
- Seznámení rodičů s problémem, který jsme zjistili – projevy chování u jednotlivého konkrétního dítěte (agresora) – vedení školy, popř. řešitel problému (ŠMP, VP, TU)
- Jaký postoj zaujímá škola k těmto nevhodným a nežádoucím projevům chování – vedení školy
- Vyjádření zákonných zástupců
- Možná navrhovaná řešení ze strany zákonných zástupců, (možnosti řešení pro nápravu chování u svého dítěte (agresora), aby se situace zlepšila, možnost spolupráce se školou).
- Seznámení rodičů s konkrétními možnými řešeními, které navrhuje škola – vedení školy
- Domluvit se na časovém horizontu (z hlediska nápravy chování agresora) – TU
- Zpětná kontrola (zda se situace zklidnila) – TU
- Nezapomenout upozornit rodiče na další výchovná opatření, pokud tato přijatá opatření nepomohou – vedení školy

Pozn. zákonní zástupci jednotlivých žáků (agresorů) by měli být zváni na jednání ve škole písemnou formou a mezi jednotlivými jednáními se zákonnými zástupci by měla být časová prodleva.

Z tohoto jednání by měl být proveden zápis, který obsahuje (datum, struktura, závěr (na čem jsme se dohodli) podpisy všech zúčastněných, souhlas rodiče, že byl s celou záležitostí seznámen a s navrhovanými řešeními souhlasí.

ZAPOMÍNÁ SE!!!

8. krok – Linie Oběť: rozhovor se zákonnými zástupci oběti – TU, ŠMP, VP (popř. vedení školy)

- jiný den než výchovná komise, individuální setkání
- sdělení zákonným zástupcům, co jsme v dané věci zjistili (závěry zjištění, domluva na dalších opatřeních)
- časový horizont pro sledování situace (14 dní informace o situaci – rodinné a školní klima)

- spolupráce (ochrana oběti)

Kontakt na instituce / konkrétní odborník zabývající se problematikou šikany:

- Pedagogicko-psychologická poradna,
- praktický lékař,
- Středisko výchovné péče Brno.

9. krok – Práce s celou třídou

- uzavření celé záležitosti vedením školy ve třídě (VP, ŠMP, TU)
- nastavení pravidel – charta třídy (nutno dodržovat všichni!) TU + ŠMP a informování pedagogického sboru
- třídu neustále sledovat
- ozdravění třídy – dlouhodobý proces
- při nezastavení problematiky šikanování kontaktovat ŠMP, VP (přivolání pomoci – instituce zabývající se touto problematikou)

Prevence – kamarádské vztahy a bezpečné klima.

Postup při řešení počáteční šikany:

1. Odhad závažnosti onemocnění
2. Rozhovor s informátory a oběťmi
3. Nalezení vhodných svědků
4. Individuální rozhovory se svědky (příp. konfrontace)
5. Ochrana oběti
6. Výchovná komise
7. Rozhovor s rodiči oběti
8. Práce s celou třídou

Strategie vyšetřování

Hlavní zásady:

- snahou musí být zabránit prozrazení toho, kdo o šikaně informoval, tedy ochránit informátory před pomstou agresorů
- vyšetřování obětí i svědků, ale i agresorů je realizováno tak, aby ostatní nemohli vyhodnotit, co kdo řekl!

Pět kroků vyšetřování:

1. rozhovor s informátory a oběťmi
2. nalezení vhodných svědků
3. individuální rozhovory se svědky
4. zajištění ochrany obětem
5. rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi

NIKDY NEKONFRONTUJTE OBĚŤ S AGRESOREM (i kdyby to žádali rodiče agresora; ochrana oběti je hlavní úkol)!

Při vyšetřování hledáte odpovědi na následující otázky:

Cíle vyšetřování: získání konkrétních informací:

- Kdo je obětí? Případně kolik je obětí?
- Kdo je agresorem, příp. kolik jich je?
- Kdo je iniciátorem, kdo aktivním účastníkem a kdo je agresor i oběť?
- Co, kdy, kde a jak konkrétního dělali agresori obětem?

- K jak závažným agresivním a manipulativním projevům došlo?
- Kde byli a co dělali, příp. jak reagovali ostatní?
- Jak dlouho šikanování trvá?

Výpovědi k jednotlivým otázkám je nutné důkladně zapsat a uspořádat do kvalitního důkazního materiálu.

Musíte mít jistotu, jak šikanování konkrétně probíhalo.

Nejdůležitější je vypracování přehledu hlavních typů agresorů (iniciátorů, aktivních účastníků a agresorů, kteří jsou současně obětí); u jejich jmen si poznamenáme přesné údaje kdy, kde, jak a komu co udělali. (Potřebujete to pro sebe, abyste byli chráněni před stížnostmi rodičů agresorů.

Struktura vyšetřování svědků a agresorů

- svědky povzbudit, podpořit, zajistit bezpečí;
- u agresorů a falešných svědků – moment šoku, překvapení – konkrétní důkazy jejich činnosti

Taktika vyšetřování

- pružná, alternativní
- závisí na odhadu vnitřního vývoje šikany, na věku dětí a na mnoha dalších okolnostech
- u počáteční je psychologicky měkká a odborně méně náročná, u pokročilé šikany je taktika psychologicky tvrdá a odborně složitá
- metody musejí mít vždy charakter překvapení a skrytosti.
-

1. Zahřívací předkolo je třeba navodit určitou atmosféru. Ta je jiná mluvíme-li s obětí a se svědkem a jiná při hovoru agresorem. Zatímco v prvním případě se snažíme vzbudit pocit jistoty a bezpečí, agresora naopak znejišťujeme, využíváme napětí, momentu překvapení a šoku.

2. Monolog V "zahřívacím předkole" "Monolog" můžeme ve vyšetřování vynechat. Slouží k tomu, aby žák – svědek nebo agresor svými slovy řekl, co se přihodilo. Někdy se zaplete do vlastní lži

3."Dialog" "Dialog" není dialogem v pravém slova smyslu, jde v něm o kladení otázek vyšetřovanému žákovi a o jeho odpovědi. Po celou dobu je třeba udržovat citové napětí. Nejběžnější variantou je tzv. přitlačení ke zdi. Agresorovi jsou nabídnuty nějaké polehčující okolnosti, když se přizná, zároveň je ubezpečen, že v případě dalšího šikanování bude nekompromisně potrestán.

4. Konfrontace Při rozhovoru s agresorem je důležité, na co se ptáme a jakým způsobem. Významnou roli hraje neverbální komunikace. Např. jak se na agresora díváme (dlouhý chladný pohled znejistí), v jaké jsme od něj vzdálenosti (příliš velká vzdálenost i přílišná blízkost zneklidňují), zda on sedí a my stojíme (pocit převahy). I kladenými otázkami agresora znejišťujeme, hledáme v jeho slovech rozpory, chytáme se přerěknutí atd. Konfrontace není nutná v každém případě. Někdy se dělá buď mezi svědky – aby se ujasnily rozpory – nebo mezi agresory. Konfrontaci agresorů (posadíme je tváří v tvář) regulujeme, sledujeme rozpor mezi slovy a gesty. "Neverbální komunikace je starší než verbální a je mnohem pravdivější," zdůrazňuje dr. Kolář.

Další výslechové taktiky:

- Povození na kolotoči – sprcha otázek
- Znejišťování
- Odnímání důvěry
- Vzbuzování protireakce

Rozhovor s obětí

Empatické aktivní naslouchání (povzbuzování, objasňování, parafrázování, zrcadlení pocitů, shrnutí, uznání, potvrzování)

- Ujišťování o hodnotě
- Ubezpečování o dalším postupu
- Podpora a zajištění bezpečí

Krizový scénář při zjištění pokročilé šikany

I. Odhad závažnosti onemocnění

- chování, spolupráce, vztahy, celková atmosféra

(„dusná atmosféra“, strach, napětí, nesvoboda; souhlas s jednáním a normami agresorů, obviňování oběti, bagatelizace nebo popírání násilí, nespolupráce svědků, popírání, odmítání vypovídat ze strachu z následků, ustrašenost oběti – popírání násilí, sebeobviňování)

- závažnost a četnost agresivních projevů

(brutální projevy výsledkem delšího vývoje šikanování, i psychické formy psychoteroru)

- doba, po kterou šikanování probíhá

(z výpovědí – déle než tři měsíce – rozvinutější forma)

- počet obětí a agresorů

(větší počet A i N – náznak nastolení destruktivních skupinových norem)

Při odhadu závažnějších forem a stádia šikanování je závazný krizový plán, který upravuje:

- způsob ochrany oběti/-í
- povinnosti pedagogických pracovníků a jejich jednotný postup
- žádost o vstup specializovaného servisního zařízení
- zajištění součinnosti – technické a organizační podmínky, příp. personální
- zajištění a koordinace informačních toků
- opatření – školní řád, klasifikační řád, pracovní řád, příp. podle § OZ, § TZ
- způsob další práce se třídou, s jednotlivými aktéry

II. Strategie vyšetřování

- zajištění bezpečí oběti, příp. informátora
- zvýšení pedagogického dozoru na rizikových místech, v rizikových situacích
- chránit a zabránit prozrazení informátora
- rozhovor s informátory, obětí – dokumentace poskytnutých prvotních údajů, důkazů
- kontaktování externího servisního zařízení – odborník na vyšetřování šikany, policie
- poskytnutí dosavadních dostupných informací, zajištění organizačních podmínek vyšetřování – místnost, součinnost)

III. Závěry vyšetřování

- součinnost s dalšími subjekty – kompetenční mapa / co, kdo, kdy a jak
- zajištění ochrany oběti, resp. informátora (pravidelná setkání, telef. kontakt, zajištění odb. péče, cílené sledování oběti, docházky, stanovení ochránců oběti)
- prokázání a usvědčení agresorů, přiznání
- jednání výchovné komise (viz scénář zasedání výchovné komise) – realizace opatření
- oznámení o potrestání agresorů před celou třídou – vyjádření stanoviska a postoje školy
- léčba skupiny – intervenční program ve spolupráci s odborníky, restrukturalizace třídy nejčastěji rozbití stávající skupiny
 - vždy vyloučit ze skupiny jádro agresorů
 - sestavit nově konstelaci žáků – pozitivní tendence, přítomnost „hvězdy“
 - realizace vnějšího nátlaku – kázeňská opatření, výchovná opatření
 - spolupráce se servisními zařízeními

POPLACHOVÝ PLÁN – při výbuchu skupinového násilí

Při výbuchu šikanování – školního lynče – dochází k okamžitému uplatnění závazného předem zpracovaného a ověřeného postupu pracovníků školy, který upravuje:

- základní opatření pro zastavení násilí a ochrany oběti; strukturu zjištění skutečností a popis situace
- způsob a zajištění organizačních podmínek
- úkoly konkrétních pověřených osob
- dostupnost aktualizovaných kontaktů na zákonné zástupce žáků, OSPOD, Policii ČR a servisní zařízení
- způsob a zajištění informačních toků

metodické východisko pro účinnou pomoc

- překonání šoku pedagoga
- bezprostřední záchrana oběti
- zvláštní organizační opatření (strategie se týká všech žáků ve třídě)
- rozhovor s informátory a oběťmi
- nalezení vhodných svědků
- individuální, příp. konfrontační rozhovory se svědky
- ochrana oběti
- rozhovor s agresory, příp. konfrontace mezi nimi

Blíže k jednotlivým krokům:

vzhledem k věku, odhadu závažnosti onemocnění nutno použít tvrdší a hlavně vysoce odborný postup

nutné: poplachový – krizový scénář /kdo,co, kdy, kde, jak, s kým/

- zastihnout agresory nepřipravené
- provedení individuálních rozhovorů se všemi přítomnými žáky – organizačně zabránit domlouvání
- okamžitý zásah ve spolupráci s kolegy

krizový scénář pro „lynč“

a, interní ochrana

1. první kroky pomoci
2. organizace podmínek pro vyšetřování
3. vyšetřování
4. léčba

1. první kroky pomoci

- zvládnutí vlastního šoku (emoce a jednání)
- zastavit skupinové násilí
- poskytnout oběti nejnutnější pomoc (láska, soucit, odvaha)
- přivolat pomoc způsobem dle předem vypracovaného scénáře

2. organizace podmínek pro vyšetřování:

1. zalarmovat další pedagogy a domluvit se s nimi o spolupráci při vyšetřování (nenechat žáky ani chvíli bez dozoru) – způsob, personální zajištění, kompetence, koordinace

2. zabránit domluvě na křivé skupinové výpovědi – způsob zajištění /rozdělení skupiny-
personální zajištění, prostorové zajištění, koordinace
3. pokračovat v pomoci a podpoře oběti – vyhledat lékařskou pomoc, oznámit rodičům –
personální zajištění, způsob sdělení, obsah
4. ohlásit celou věc policii – personální zajištění, obsah, způsob

3. vyšetřování

cíl: přesné zmapování situace:

1. co se stalo? co tomu předcházelo?
2. co kdo dělal? jak to dělal?
3. co dělali ti, co nic nedělali?
4. co jsi dělal/a ty?
5. komu se co stalo?

zásady:

1. zásadně nekonfrontovat oběť s agresorem
2. zabránit domluvě pachatelů
3. zabránit zinscenování křivé výpovědi
4. využít momentu překvapení – rychlost, důslednost, jednotnost
5. nechat rozhovory s agresory nakonec
6. dokončit vyšetřování tentýž den

postup vyšetřování

globální strategie – všichni

1. rozhovor s informátory
2. nalezení vhodných svědků
3. individuální /konfrontační rozhovory se svědky
4. rozhovor s agresory, konfrontace mezi agresory

b, externí ochrana

1. úprava toků informací – jednotné prohlášení dle zpracovaných zásad krizové komunikace

Krizový scénář – práce se třídou

! Odhad závažnosti onemocnění – zvážit stádia (počáteční, pokročilé, neobvyklá forma šikany)

4 kritéria:

- e) způsob chování a vypovídání obětí a svědků, je to moje pokud jsou otevření, ochotní pomoci a nesouhlasí se špatným chováním (viz. tabulka),
- f) závažnost a četnost agresivních projevů,
- g) čas – jak dlouho šikanování trvá,
- h) počet agresorů a obětí.

Oznámení vedení školy, nastín řešení a vymezení rolí (kdo, co bude dělat – jednotný postup).

!! Správné řešení u případů šikanování mezi dětmi a mládeží záleží na Vaší jednotnosti a důslednosti.

Popis pásma mapující vztahy v třídním klimatu:

1. techniky – mapující klima ve třídě (ŠMP)

2. sociometrie (ŠMP, VP)

- zvláštní místnost

- individuální práce se žáky
- 3. práce se třídou (komunitní kruh) (ŠMP, VP, ŠSP) za účasti TU
 - pojmenování problému ve třídním klimatu
- 4. Vypracování závěrečné zprávy (ŠMP, VP)
 - důvěrná
 - popis I., II., III. části pásma k mapování vztahů
 - závěr
 - doporučení, rizika, odkaz na metodický pokyn MŠMT ČR čj.: 28275/200-22
- 5. Info a diskuze TU, ŠMP, VP, VŠ
 - popis dění ve třídě
 - kroky k řešení
 - role pedagoga
- 6. Kulatý stůl „INFO“ (ŠMP, VP, VŠ)
 - schůzka s pedagogy, kteří ve tř. učí – seznámení s problematikou
 - pedagogický sbor
- 7. Schůzka s rodiči (VŠ – písemná forma)
 - „mimořádná“
 - účast TU, VP, ŠMP, VŠ
 - seznámení se problémem (obecně) ne jmenovitě!
 - pokud má zákonný zástupce zájem mluvit vždy individuálně se zákonným zástupcem o jeho dítěti
- 8. Výchovná komise
 - písemná forma vyzvání
 - struktura – viz

Nástin struktury výchovné komise:

- Úvod, přivítání – vedení školy
- Seznámení rodičů s problémem, který jsme zjistili – projevy chování u jednotlivého konkrétního dítěte (agresora) – vedení školy, popř. řešitel problému (ŠMP, VP, TU)
- Jaký postoj zaujímá škola k těmto nevhodným a nežádoucím projevům chování – vedení školy
- Vyjádření zákonných zástupců
- Možná navrhovaná řešení ze strany zákonných zástupců, (možnosti řešení pro nápravu chování u svého dítěte (agresora), aby se situace zlepšila, možnost spolupráce se školou).
- Seznámení rodičů s konkrétními možnými řešeními, které navrhuje škola – vedení školy
- Domluvit se na časovém horizontu (z hlediska nápravy chování agresora) – TU
- Zpětná kontrola (zda se situace zklidnila) – TU
- Nezapomenout upozornit rodiče na další výchovná opatření, pokud tato přijatá opatření nepomohou – vedení školy

Pozn. zákonní zástupci jednotlivých žáků (agresorů) by měli být zváni na jednání ve škole písemnou formou a mezi jednotlivými jednáními se zákonnými zástupci by měla být časová prodleva.

Z tohoto jednání by měl být proveden zápis, který obsahuje (datum, struktura, závěr (na čem jsme se dohodli) podpisy všech zúčastněných, souhlas rodiče, že byl s celou záležitostí seznámen a s navrhovanými řešeními souhlasí.

Šikana zaměřená na pedagogy volného času

Šikana zaměřená na pedagogy volného času (dále jen učitele): jak ji předcházet a jak ji řešit

(1) Šikana zaměřená na učitele ze strany účastníků zájmového vzdělávání (dále jen žáků) musí být chápána jako celostní a multidimenzionální problém, který se týká všech členů školy. Není pouze výsledkem osobnostních charakteristik učitele nebo jeho sociálních či pedagogických kompetencí, jak bývá někdy interpretována. Neměla by být proto v žádném případě považována za individuální záležitost konkrétního pedagoga, kterou by si měl vyřešit sám. Odpovědnost za prevenci a řešení šikany nese vedení školy, potažmo také zřizovatel.

(2) Šikana zaměřená na učitele je specifická tím, že dojde k narušení jasně definovaných rolí (učitel × žák) a žák/student se dostane do pozice větší moci než pedagog, bez ohledu na formálně vyšší moc a autoritu učitele. Tato forma šikany je tedy charakteristická tím, že strana s nižším statutem a nižší mírou formálně přidělené moci ubližuje straně s vyšším statutem a formální autoritou.

(3) Šikana zaměřená na učitele se nejčastěji odehrává ve škole – ve třídách a na chodbách, nicméně může se odehrávat také mimo školu ve veřejných prostorech, v místě bydliště pedagoga nebo v kyberprostoru.

(4) Je zapotřebí mít na paměti, že šikanou může trpět i vysoce zkušený a kompetentní pedagog, který dobře zná svůj předmět, ovládá třídní management a má dobré pedagogické schopnosti. Ani takový pedagog nemusí disponovat kapacitou zamezit některým šikanujícím projevům vůči sobě. Pedagog může vnímat situaci, kdy je šikanován žáky, jako stigma a pocit uje stud a selhání, což mu zároveň často brání vyhledat pomoc u kolegů, vedení školy nebo ve svém okolí. V řešení situace, pak pedagoga také oslabuje obecně zažitý mylný názor, že kompetentní pedagogové problém s udržováním kontroly ve třídě nemají. Učitelé se tak mohou ocitnout v paradoxní situaci, ve které jsou činěni zodpovědnými za násilí, které je namířeno proti nim samotným. Je zapotřebí, aby škola vytvořila bezpečné prostředí a atmosféru důvěry, ve kterém bude tento druh rizika – šikana učitele – uznán a budou nastaveny mechanismy a postupy (krizový plán) k ochraně pedagogů a k účinné prevenci a řešení takového chování, se kterými budou všichni žáci, pedagogové a zákonní zástupci seznámeni.

(5) Agresivní chování s cílem ublížit učiteli ze strany vedení (nejčastěji jako bossing), kolegů (nejčastěji jako mobbing), podřízených kolegů (nejčastěji jako staffing), nebo šikana ze strany zákonných zástupců nebude předmětem tohoto metodického pokynu, protože postrádá aspekt rizikového chování žáků. Tyto formy šikany patří do pracovněprávní problematiky a postupy řešení vymezuje zákoník práce, případně trestní zákoník či občanský zákoník. Jejich výskyt však zvyšuje pravděpodobnost pro výskyt šikany mezi žáky a také šikany zaměřené na učitele (viz Příloha č. 2 Rizikové a protektivní faktory) a jejich prevence a včasné a vhodné řešení musí být akcentovanou součástí vytváření bezpečného prostředí každé školy.

(6) Specifika pro prevenci šikany zaměřené na učitele

Pro prevenci šikany zaměřené na učitele platí doporučení pro vytváření a udržování bezpečné školy. Pravděpodobnost výskytu šikany zaměřené na učitele dále snižuje:

Prevence stojí na celoškolském přístupu, který akcentuje dobré sociální klima, připouští riziko výskytu šikany učitele ve škole, otevřeně takové chování odmítá a realizuje prevenci případně intervenci, pokud k výskytu dojde. Uvědomění si rizika a jeho deklarace může významně snížit rozvoj šikany.

Vedení školy vyjadřuje pedagogům podporu, oceňuje jejich práci, vytváří atmosféru důvěry, podporuje spolupráci v pedagogickém sboru a zastává nekonfliktní způsob řešení problémů.

Škola má jasně stanovený způsob, jakým mají pedagogové podezření na šikanu své osoby nebo kolegy, nebo oznámení o šikaně podat, komu a jak s tím bude nakládáno.

Pedagog nastavuje a uplatňuje jasná pravidla ve třídě; na konflikt nebo nerespektování reaguje včas,

pracuje s pravidly v chování a používá stanovené důsledky jejich nerespektování konzistentně; vyhýbá se řešení konfliktu a konfrontací ze strany žáka před celou třídou, usměrňuje řešení na individuální konzultaci; vyhýbá se konfrontačnímu tónu.

Pedagog posiluje zapojení žáků/studentů do výuky, dává jim na výběr, činí úkoly a výuku pro žáky/studenty zajímavými, propojuje výuku s běžným životem a potřebami žáků; jeho výklad a očekávání jsou pro žáky srozumitelné, odpovídají obtížnosti, kterou mohou zvládnout apod.

Očekává úspěch u všech žáků a podporuje je, dává žákům zpětnou vazbu k tomu, co udělali dobře, staví na silných stránkách žáků.

Nezpůsobuje poníženi nebo zesměšnění žáka před třídou; při hodnocení žáka zachovává jeho důstojnost.

Všímá si změn v náladě, emocích a v chování žáků a včas na ně reaguje.

Problémy neřeší sám, ale ve spolupráci se školním poradenským pracovištěm, případně s vedením školy.

Všímá si prosociálního a kooperativního chování žáků a oceňuje je; podporuje kooperaci mezi žáky a prostředím, kde se každý žák/student cítí přijatý.

(7) Specifika pro řešení šikany zaměřené na učitele

Pro řešení šikany zaměřené na učitele platí doporučení uvedené v Čl. 4 tohoto metodického pokynu.

Dále je důležité respektovat tyto zásady:

Pedagog, který čelí šikaně ze strany žáků, je v dané situaci v pozici oběti, která by neměla zůstat v situaci sama, ale měla by vyhledat pomoc ostatních. Nelze očekávat, že situaci, kterou lze klasifikovat jako šikanu, vyřeší pedagog v pozici oběti sám. Proto je zapotřebí, aby tuto skutečnost škola neočekávala a nevyžadovala. Naopak je zapotřebí, aby podporovala své pedagogy k vyhledání pomoci, zajistila bezpečí pro pedagoga a řešila vzniklou situaci se žáky, rodiči a ostatními pedagogy.

Škola musí mít připravený krizový plán, ve kterém bude specifikováno, jak se v situaci naplnění tohoto rizika zachová, jakou roli a možnosti řešení krizové situace má sám pedagog, jakou roli vedení školy, školní poradenské pracoviště apod. Plán rovněž zahrnuje pokyny pro zajištění bezpečí pro ohroženého pedagoga a žáky.

V případě bezprostředního ohrožení pedagoga žákem/žáky se pedagog řídí krizovým plánem školy. Pokud je tento plán nedostatečný, zajistí si pedagog pro sebe bezpečí (odejde ze třídy, přivolá si pomoc apod.) a požádá o spolupráci jiného kolegu nebo vedení školy pro zajištění dohledu ve třídě, případně izolaci agresora a zajištění bezpečí pro ostatní žáky ve třídě vyžaduje-li to situace.

Je zapotřebí, aby pedagog sám, jeho kolegové i vedení školy porozuměli tomu, že pedagog byl vystaven traumatickému zážitku. Tento zážitek může být bolestným i pro svědky (kolegy nebo žáky ve třídě). Je proto zapotřebí dovolit si čas na zpracování šoku, neobviňovat se, vyhledat si pro sebe sociální podporu od kolegů, přátel, rodiny, monitorovat u sebe znaky stresu, které se mohou objevit i později (např. problémy se spánkem, pozorností, úzkosti, zvýšená citlivost, nechut' k jídlu nebo naopak) a případně vyhledat pro sebe odbornou pomoc.

Šikana pedagoga bývá často spojena s šikanou mezi žáky. Škola zajistí posouzení sociálních vztahů ve třídě a na základě výsledků nastaví odpovídající řešení.

Pro třídu, ve které se šikana odehrávala, zajistí škola intervenční program k řešení šikany za účelem znovunastolení bezpečí ve třídě (jedná se o program selektivní nebo indikované primární prevence, nikoli všeobecné prevence).

Stejně jako u šikany mezi žáky i zde je potřeba, aby po takové situaci škola revidovala mechanismy a postupy (krizový plán), aby bylo zřejmé, jak zacházet s případnými podobnými situacemi v budoucnu.

V případě, že je pedagog nespokojený s řešením situace ze strany vedení školy, může se obrátit na příslušný inspektorát práce

Příloha č. 4.8.

důležitá telefonní čísla a adresy
--

- Tísňová linka – 112
- Policie ČR – 158
- Městská policie Brno – 156
- Zdravotnická záchranná služba ČR – 155
- Hasiči ČR – 150
- Zdravotnická záchranná služba pro JmK – 545 113 152 operační středisko

LÉKAŘSKÁ SLUŽBA PRVNÍ POMOCI:

Dětská lékařská služba 1. pomoci, tel.: 532 234 935

Fakultní nemocnice Brno, Pracoviště dětské medicíny, Černopolní 9
Lékařská služba 1. pomoci pro dospělé
tel.: 545 538 538

Ponávka 6, Brno
Lékařská služba 1. pomoci zubní
tel.: 548 424 242

Stomatologická poliklinika, Karáskovo náměstí 11
po–pá 17 - 6 hodin, so-ne, svátky nonstop
tel.: 541 218 122 (út 17.00 – 20.00 hod.)
www.bkb.cz

pro děti:

- **www.detskaprava.cz**

Linka bezpečí dětí a mládeže – tel.: 800 155 555 (nonstop)
e-mail: **lb@linkabezpeci.cz**

Modrá linka
tel.: 549 241 010, (9.00 – 21.00 hod.)
mobil: 608 902 410
e-mail: **help@modralinka.cz**

NEMOCNICE:

Dětská nemocnice při FN Brno – tel.: 532 234 111
Černopolní 9, Brno

Fakultní nemocnice Brno – Bohunice – tel.: 532 231 111
Jihlavská 20, Brno

Příklady dobré praxe:

Podané ruce
Renadi
PČR
Konsent – rizikové sexuální chování

Anabell
Presafe
Bílý kruh bezpečí – právní následky agresivního chování
Kateřina Matůšková (FF MU) – problematika sekt
Loono – duševní hygiena, rizikové sexuální chování
Drogystop
Salesiánské středisko mládeže Brno Žabovřesky – šikana
Replug me
ACET ČR, z.s. – rizikové sexuální chování
Mezipatra STUD – předsudky a tolerance, gender identita
Agentura LJ – drogová kriminalita
Anonymní alkoholici
Ratolest
Člověk v tísni – rasismus a xenofobie
Státní zdravotní ústav – prevence kouření, zdravá výživa
Nevypuť duši
MPedu, z.s. – rizikové sexuální chování
Práh
DROM – záškoláctví, duševní hygiena, proces učení
Nesehnutí
Maják Vyškov – program Spolu po COVIDu
Spondea
Knihovna Jiřího Mahena – program Dezinformace v ČR

Fond ohrožených dětí, pobočka Brno – tel.: 545 215 105
Francouzská 58, Brno

Linka vzkaz domů – dítě na útěku – tel.: 800 111 113
Krizové centrum pro děti a mládež
tel.: 541 235 511, 608 118 088

KRIZOVÁ CENTRA V BRNĚ:

Spondea Brno
tel.: 541 235 511 (nonstop)
mobil: 608 118 088
www.spondea.cz
e-mail: **krizovapomoc@spondea.cz**
Sýpka 25, Brno

Krizové centrum při FN Brno-Bohunice
tel.: 532 232 078 (nonstop)
Jihlavská 20, Brno

Policejní skupina "domácího násilí"
tel.: 974 624 001-4, tel: 974 624 006-12 (6.00–22.00 hod.)
Běhounská 1, Brno

Středisko sociální pomoci dětem
tel: 541 229 298
Hapalova 4, Brno